Tekst uitgesproken door Bert Jan van Haarlem in de SOVE viering op 6 maart 2010.

Inleiding
Elke godsdienst heeft recht op haar eigen achterlijkheid, schreef de columnist Ephimenco deze week. Ik vermoed dat op die manier ook tegen een aantal verhalen uit de Bijbel wordt aangekeken. Er zijn verhalen uit wat wij het oude testament noemen, die de naam hebben geweld te preken en haat te zaaien. En dat niet alleen: het zou om door God gewild en bedoeld geweld gaan. Het beeld is dat de God van Israël uit is op de ondergang van wie niet in Hem geloven. Daarbij is het God zelf die geweld niet alleen toelaat en toestaat, maar ook geweld organiseert en gebruikt.
Er is strijd geleverd met de leus "God wil het", er is oorlog gevoerd met het motto "God met ons", er is religieus gefundeerd en gelegitimeerd geweld. Niet alleen in en door Israël.
Nee, dan hebben veel mensen liever de boodschap van het nieuwe testament, waar Jezus ons laat zien dat God staat voor liefde, vrede en licht. Dat is het ware gezicht van God. Sommigen zeggen zelfs dat is het gezicht van een andere God.
De spanning is dat de bijbelse verkondiging zegt dat de Vader van Jezus Christus en de God van Abraham, Isaäk en Jakob één en dezelfde zijn. Dat is dus een vraag of je Jezus kunt volgen zonder zijn God, die Hij in gesprek met zijn volgelingen "mijn Vader en jullie Vader" noemt.
De vraag naar het bestaan én de betekenis van geweld is misschien niet te ontwijken. Wij voelen de afstand en hoe kan de belofte van God klinken?: Ik-zal-er-zijn!

Overweging
Gisteravond waren Ireen Wüst en Sven Kramer te gast bij Pauw & Witteman. Ze spraken erover hoe het komt dat iemand van wie iedereen – ook de sporter zelf – verwacht dat hij alle anderen de baas zal zijn dat niet waar kan maken en hoe het kan dat iemand waar niemand op rekent de eerste plaats pakt en de hoogste prijs wint. Bij een topprestatie op dit niveau moet alles goed zijn, het moet fysiek kloppen, het moet mentaal kloppen…
In het verhaal uit het boek Jozua klopt ook alles: het is de zevende dag en de sjofars voor het jubeljaar klinken. Zo wil ik het verhaal lezen, ik vind dat je het vanuit dit perspectief moet horen. Het is sabbat: een dag van rust en vrede, het is jubeljaar: een tijd van recht en vreugde. Het gaat uiteindelijk om de bevrijding van Jericho. De naam Jozua heeft immers een veelzeggende betekenis: Adonai bevrijdt, Jehosjoea, Jezus, zijn naam, hun naam betekent God redt.

Die bevrijding is hard nodig, want de stad Jericho zit op slot, is dicht voor de Israëlieten. Er komt niemand de stad in, zeker die van Israël niet. Jericho is een gesloten samenleving. Er worden mensen buitengesloten, ze zijn niet welkom. Het kan bijna niet anders of uit angst worden de poorten dicht en de Israëlieten buiten gehouden.

Het betekent niet alleen dat er geen mens de stad inkomt. Er kan ook niemand naar buiten. Er is geen ontsnappen aan deze cultuur van buitensluiten. Jericho is een eiland. Wie muren bouwt en poorten dicht houdt isoleert ook zichzelf. Dan moet je niet roepen dat anderen je opsluiten en klagen dat anderen je uitsluiten.

Het is opvallend hoe weinig geweld er wordt gebruikt en nodig is om de muren van Jericho te laten vallen. De beschrijving ervan ademt meer de sfeer van de liturgie dan van een oorlog of een strijd. Er wordt een soort liturgisch cordon rondom de stad gelegd. Dat is zoiets als een bevestiging van het feit dat alles in de stad muurvast en potdicht zit. Het is als je die gesloten

samenleving van Jericho ziet een soort cordon sanitaire. Dat wordt nooit aangelegd omdat mensen dat graag willen, maar omdat het hard nodig is. We kennen ook uit onze eigen tijd de voorbeelden van muren die niet vallen door geweld, maar omdat er vreedzaam tegen geprotesteerd wordt. We herinneren ons nog de ketens van mensen en we weten nog van de stille tochten die muren hebben doen verdwijnen. Dat zijn krachten waar uiteindelijk geen muren tegen bestand zijn.
Nog voor dat er iets gebeurt is al duidelijk hoe het zal gaan. De stad hoeft niet ingenomen en niet veroverd te worden. De muur die de koning van Jericho zelf om zijn stad heeft gebouwd zal vallen. Het kan lang duren en je kunt die muur willen slopen en omver halen, maar er zal een moment komen dat muren als vanzelf instorten, omdat ze het niet houden. Voordat de Israëlieten rondom de stad trekken is al door God tegen Jozua gesproken: de stad en zijn koning geef ik je. Er wordt in de verhalen van het boek Jozua gestreden tegen koningen. Zij worden met name genoemd. Het binnengaan van het gegeven land is gericht tegen de koningen van dat land, die muren om zichzelf hebben gebouwd.
Het harde en bittere is dat zij mensen daarin meenemen en meekrijgen. Dat is de verantwoordelijkheid van mensen aan wie macht is toevertrouwd.
Ik heb het dan niet over de verantwoordelijkheid van leiders die zich laten meenemen door de mensen en die niet verder komen dan zeggen wat mensen denken of zouden denken.
Het gaat niet om leiders zonder boodschap en inhoud, maar het komt aan op de vraag wat heersers doen met de macht die zij hebben. In Jericho worden muren gebouwd. In de eerste plaats om veiligheid, maar het gevolg is dat anderen, die als een bedreiging worden gezien, worden buitengesloten en je raakt ook zelf afgesloten van de wereld. Het echte geweld zit meer in wie muren opbouwt dan bij wie muren doet vallen. Muren worden gebouwd door wie tegenstellingen creëren, door wie verschillen aanscherpen en op de spits drijven. Er zijn tot op vandaag volksmenners die voor die weg kiezen en met een hard oordeel groepen in het leven roepen en zonodig tegen elkaar opzetten.
Het moeilijkste vind ik dat de inwoners van Jericho mee worden genomen in de ondergang van de stad en zijn koning. De ban die wordt uitgesproken en voltrokken kan maar één doel hebben: niemand zal zich verrijken aan wat de stad biedt als de muren gevallen zijn. Het blijft raadselachtig waarom vooral aan de inwoners niet een nieuwe kans wordt geboden. Zij gaan onder met de stad en zijn koning die van Jericho een gesloten bolwerk hebben gemaakt.

Rachab, de hoer, wordt als enige in de stad gered. Zij en haar familie worden gespaard. Ik begrijp dat ‘een juiste beleving van de sexualiteit’ hier geen punt van discussie is. Wie op dit punt nu homo’s in de kerk als eersten aanspreekt, heeft toch een paar dingen gemist, lijkt me, of die sluit toch bewust zijn ogen voor wat echt kwalijk en schadelijk is.
Rachab en haar familie worden als vreemdelingen opgenomen in Israël. Zijn krijgen hun plaats binnen het volk van God. Dat is niet alleen tegen Jericho dat vreemden buiten wil houden, maar het is ook tegen een Israël dat het land alleen voor eigen volk zou willen hebben.

Daarom mag Jericho niet opnieuw gebouwd worden. Want zo’n stad met hoge muren en dichte poorten kan alleen gebouwd ten koste van anderen èn van jezelf. Je offert mensen, anderen en ook je eigen volk, je toekomst, je kinderen als je een samenleving wilt die vreemden buitensluit als gevaarlijk en bedreigend.

Ik hoor de uitnodiging en de opdracht om in een open wereld te leven. Een uitnodigende samenleving, die vreemden niet buitensluit, een kerk die anderen niet uitsluit. De sabbat is de dag waarop de mens staakt met werken, het is de dag waarop de slaaf geen knecht is, de vreemdeling geen vijand. Het sabbatsjaar is het moment dat het land rust krijgt en niet

bebouwd wordt. Dan wordt er ook één jaar niet geoogst. Wat op het land groeit is voor idereen: voor jezelf, voor je slaven, voor je personeel en de vreemdelingen. Overbebouwing en monocultuur
Het jubeljaar is het jaar waarin alle schuld wordt kwijtgescholden. Iedereen kan terug naar zijn grond en zijn familie. Alles wat mensen zijn kwijtgeraakt wordt eerlijk verrekend en teruggegeven aan van wie het was. Bezit wordt opnieuw verdeeld, zonder iemand te benadelen. Het jubeljaar is de tijd van eerlijke handel… Want het land, de aarde is van Adonai. Daarom vallen de muren van Jericho en wordt de stad bevrijd van haar geslotenheid. In het land dat de Heer geeft aan zijn volk moet ieder kunnen leven.

Dat moet mogelijk zijn voor volgelingen van hem in wie twee werelden één zijn gemaakt en door wie de muur van vijandschap is afgebroken. Dat mag gevraagd worden van wie leven op gezag van de mens die vrede heeft gebracht: Jozua van Nazareth. Door hem zijn ook wij geen vreemdelingen of gasten meer, maar burgers van Gods Koninkrijk, huisgenoten van God.